

Vihreiden aluevaaliohjelma Kainuussa

LÄHTÖKOHDAT

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden sekä pelastustoimen järjestämisen vastuut muuttuvat historiallisen sote-uudistuksen myötä. Nämä tärkeät, kaikille ihmisille välttämättömät palvelut sekä niiden taloudenpito siirtyvät kuntien harteilta hyvinvointialueille.

Uudistus on periaatteellisesti suuri. Sillä on merkittäviä välillisiä vaikutuksia myös kansalaisyhteiskunnan, demokratian ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Vaikka roolit muuttuvat, moni tärkeä tehtävä säilyy kuntien vastuulla jatkossakin: kunta vastaa yhä mm. koulutuksesta, elinkeinon kehittamisestä sekä kulttuuritoiminnasta. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on jatkossa kuntien ja hyvinvointialueen yhteisellä vastuulla, ja vastuuta jaetaan myös kolmannelle sektorille. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen kustannusten siirtyessä hyvinvointialueille kuntien taloudellinen liikkumavara voi kasvaa.

Kainuu on pitkien etäisyyksien ja väestömäärältään suhteellisen pieni maakunta, jonka **säilyminen omana hyvinvointialueenaan on meidän kainuulaisten kannalta todella tärkeää.** Kainuulla on pitkä kokemus maakunnallisten sote-palveluiden järjestämisestä, mikä mahdollistaa paitsi hyviksi todettujen toimintamallien säilyttämisen ja edelleenkehittämisen, myös virheistä oppimisen. Meillä ei ole monien muiden hyvinvointialueiden tavoin tarvetta luoda rakenteellisia muutoksia perustuksista lähtien. Voimme keskittyä palveluiden tehokkaaseen järjestämiseen, ylläpitoon ja kehitystyöhön samalla kun kustannusten kasvua hillitään.

KESKEISIÄ PERIAATTEITA UUDESSA TILANTEESSA

Kainuun Vihreät näkee uudistuksessa mahdollisuuden kehittää ajattelu- ja toimintatapoja. Uudistamalla palveluita asiakaslähtöisesti voidaan lisätä hyvinvointivaikutuksia ja vähentää kustannuspaineita. **Mahdollisuus inhimilliseen kohtaamiseen ja kuulluksi tulemiseen ovat ensiarvoisen tärkeitä sosiaali- ja terveystaloudellisuissa.** Panostukset ennaltaehkäisyyn ja hyvään perusterveydenhuoltoon ovat myös äärimmäisen tärkeitä. Nykyisen kuntayhtymämallisen Kainuun soten pääasiallinen tehtävä on ollut lakisääteisten sosiaali- ja terveystaloudellisuuden tuottaminen. Hyvinvointialueen yksi keskeisiä tehtäviä on puolestaan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Poisoppimista vanhasta ja uusien hyvien käytäntöjen hakemista siis tarvitaan. Muutos on jatkuvaa, joten myös kehittämistyötä on tehtävä lakkaamatta.

Tämä kaikki ennaltaehkäisee sairauksia ja ongelmatilanteita. Tätä me tarvitsemme Kainuussa lisää.

Yhteistyötä ja ratkaisuja

Kainuu on pitkien välimatkojen maakunta. **Liikkuvat palvelut ja vahva yhteistyö** kuntarajojen ylitse ratkaisevat etäisyyksien luomia haasteita. Liikkuva hoito lisää myös potilaan sosiaalisia kontakteja.

Kun palvelut tulevat suoraan ihmisten luo tai ne ovat saatavilla yhdeltä luukulta, kasvatetaan kainuulaisten hyvinvointia ja ennaltaehkäistään ongelmien kasaantumista. Jo toiminnassa oleva kotisairaala Aliisa on hyvä esimerkki tällaisesta toiminnasta.

Sosiaali- ja terveystalouden tulee kulkea käsi kädessä, sillä palveluiden pirstaloitumista on vältettävä. Myös kunnallisten palveluiden yhdistämistä saman luukun yhteyteen on hyvä selvittää. Tavoitteeksi onkin asetettava **uuden ajattelutavan mukaisten sote-keskusten** säilyminen kaikissa kunnissa. Keskusten ohella Kainuun keskussairaalan toiminta- ja päivystyskyky on säilytettävä vähintäänkin nykyisellä tasolla.

Yhteistyö on ratkaisu moniin haasteisiin. Kun hyvinvointi- ja kuntapalvelut sekä järjestöt tekevät avoimesti yhteistyötä, kannetaan yhdessä vastuuta kainuulaisten terveydestä. Näin rakennetaan mahdollisuuksia uusiin, luoviin toimintatapoihin sekä resurssitehokkaisiin kokeiluihin. Myös taide- ja kulttuuri- sekä luontoavusteiset mielenterveys- ja sosiaalipalvelut voidaan tuoda selkeämmin osaksi hyvinvointia, liikuntaa unohtamatta. Meidän on pidettävä kiinni jo olemassa olevista hyvistä käytännöistä järjestöyhteistyössä, ja kehitettävä yhteistyötä lisää. Järjestöjen resurssit on turvattava myös tulevaisuudessa.

On tärkeää, että asukkaat saavat helposti yhteyden **terveys- tai sosiaalialan ammattilaiseen, joka kuuntelee ja ymmärtää asiakkaan ongelmaa ja sen taustoja kokonaisvaltaisesti.** On myös hyvä pyrkiä siihen, että hoitava lääkäri ja sairaan- tai terveydenhoitaja pysyvät samoina. Näin asiantuntijan ja potilaan suhde kehittyy ja tausta on jo valmiiksi tiedossa.

Digitaalisia palveluita on hyvä käyttää täydentävänä ja mahdollistavana ratkaisuna. Palveluiden tulee olla helppokäyttöisiä ja niiden käyttöön on tarjottava matalan kynnyksen tukea. Digitaaliset palvelut voivat olla ensisijainen kohtaamisen muoto, jos asiakas niin haluaa ja teknologia sen sallii. On kuitenkin pidettävä mielessä, että aina digitaalinen ratkaisu ei sovi. Korona-aikana olemme saaneet myös huomata, että mikään etäpalvelu tai -yhteys ei pysty korvaamaan aitoa, inhimillistä kohtaamista. Siksi on tärkeää tarjota ja kehittää mahdollisuuksia myös kasvokkain kohtaamiselle, nyt ja tulevaisuudessa.

Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon välistä raja-aitaa on madallettava. Sama tarve koskee myös sosiaalipalveluiden ja terveydenhuollon välistä suhdetta. Tällöin voidaan ennaltaehkäistä vakavien sairauksien syntymistä, pitkittymistä ja pahenemista, ja samalla välttää niistä johtuvaa kustannusten kasvua.

Esimerkiksi omaishoitajien arvokasta työtä täytyy tukea monin tavoin. Omaishoitajien kohtelun tulee olla tasavertaista. Jokaisella omaishoitajalla on oikeus vapaa-aikaan ja tukipalveluihin sekä vertaistukeen.

Mielenterveys

Mielenterveysongelmat ja -haasteet ovat nousseet osaksi yhteiskunnallista keskustelua. **Hyvät mielenterveyspalvelut ovatkin niin ennaltaehkäisevää kuin korjaavaa toimintaa.** Hyvä mielenterveys on osa perusterveyttä. Kainuun hyvinvointialueella tulee mitata matalan kynnyksen palveluiden riittävyttä ja panostaa niiden saatavuuteen. On äärimmäisen tärkeää myös huolehtia sujuvista hoitopoluista peruspalveluista erikoissairaanhoidon. Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden saatavuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota, sillä ongelmiin on hyvä puuttua jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Varhaisella puuttumisella ja avun saamisella on valtava merkitys pienen kasvavan ihmisen loppuelämään.

Psykiatrisia osastohoitopaikkoja tulee olla riittävästi ja avohuollon palveluja tulee kehittää.

Tällaisia palveluita voivat olla esimerkiksi kotikäynnit ja matalan kynnyksen kohtaamispaikat, joissa voi toimia moniammatillisia työryhmiä, vertaistukiohjaajia ja järjestötoimijoita. Mielenterveyttä tukeva toiminta voi olla esimerkiksi luonto- tai taideavusteista.

Myös muun sote- ja pelastusalan henkilöstön mielenterveysosaamista on hyvä kehittää, jotta he voivat paremmin ymmärtää esimerkiksi traumaattisten kokemusten vaikutuksia ihmiseen, ja toimia työssään jatkossa entistä paremmin tämä huomioiden.

Päihdetyö

Päihdehaittojen ehkäiseminen on inhimillisempää, helpompaa ja halvempaa kuin niiden korjaaminen. Tarve päihdepalveluille on kasvanut pandemian myötä. Mielenterveys- ja päihdepalveluiden sekä sosiaalityön on tehtävä aiempaa tiiviimpää yhteistyötä. Päihdeongelman leimallisuutta tulee vähentää ja siirtää painopistettä kuntoutukseen ja käytön haittojen vähentämiseen. Päihteiden käyttötausta ei saa olla este muiden palveluiden saamiselle, vaan esimerkiksi mielenterveysongelmia ja neuropsykiatrisia haasteita tulee hoitaa päihdetyön ohessa. Pakollinen huumetestit ei saa olla ehtona mielenterveyspalveluiden piiriin pääsulle. Asiakkaalla täytyy olla oikeus vaikuttaa hänelle suunniteltuihin katkaisu- ja kuntoutuspaikkoihin.

Sosiaalityö

Sosiaalityön arvostusta on kaikin tavoin nostettava. **Kun sosiaalityö on laadukasta ja inhimillistä, ja sitä yhdistetään aiempaa enemmän terveydenhoitotyöhön, voidaan ennaltaehkäistä monia ongelmia** ja hillitä kustannusten kasvua. Tärkeää on aito kohtaaminen ja käytännön apu jokapäiväisessä arjessa.

Kainuussa toimii paljon sote-palveluita täydentävää toimintaa, kuten järjestöjä, yhdistyksiä, seurakuntia, hankkeita ja vapaaehtoisia, joilla on monista palveluista ammatillista ja kokemuksellista osaamista. Nämä tahot tulee nähdä kumppaneina, ja niiden kanssa kannattaa kehittää uusia toimintamalleja niin terveydenhuollossa, kuntoutuksessa kuin sosiaalitoimessakin.

Perhepalvelut

Kainuussa on laadukasta perhekeskustoimintaa, joka tulee säilyttää ja sitä on hyvä kehittää edelleen. **Lapsiperheiden kokonaisvaltaista hyvinvointia on vahvistettava** ja tuettava neuvolatoiminnan lisäksi myös muilla ennaltaehkäisevillä toimilla. Esimerkiksi lapsiperheiden kotipalvelua tulee saada matalalla kynnyksellä, ja sen pitää painottua käytännön apuun, "vanhan ajan" kodinhoitajien tyyliin. Ns. Imatran mallia kannattaa pohtia yhtenä hyvänä kehittämismuotona.

Synnytystoiminnan säilyttäminen Kainuun keskussairaalassa on äärimmäisen tärkeää ja siihen on saatava pysyvä lupa nykyisten määräaikaisten poikkeuslupien sijaan. Ilman päivystävää synnytysairaala synnytysmatkat kasvaisivat kohtuuttoman pitkiksi, ja matkasynnytykset sekä synnytysten käynnistämiset lisäisivät lasten ja äitien turvallisuusriskiä huomattavasti. Synnytystoiminnan myötä Kainuun keskussairaala säilyy myös ympärivuorokautisesti päivystävänä sairaalana.

Kainuun vihreät kannattaa myös kaikille alle 25-vuotiaille nuorille tarjottavaa maksutonta ehkäisyä.

Ikäihmisten palvelut

Hyvä vanhuus kuuluu kaikille. Ikäihmisillä on erilaisia tarpeita ja elämänvaiheita, ja heille suunnattuja palveluita tulisi kehittää ikääntyvien ja heidän omaistensa toiveita kuunnellen. Ikäihmiset ovat aktiivinen ja osallistuva osa yhteiskuntaa, ja he tarvitsevat samoja, monipuolisia palveluja kuin nuoremmatkin, aina neuvonnasta harrastustoimintaan.

Moni vanhoista ihmisistä haluaa asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään. Tilanteen sitä vaatiessa on kuitenkin varmistettava oikea-aikainen pääsy ympärivuorokautiseen hoitoon. Vanhustenhoidossa voidaan lisätä myös laitoshoidon ja avohoidon väliin sijoitettavia hoitomuotoja, jolloin vanhuksset voisivat halutessaan asua turvallisesti kotonaan tai kodinomaisessa hoidossa mahdollisimman pitkään.

Pelastustoimi

Pelastuslaitoksen toiminta on olennainen osa kokonaisturvallisuutta niin kaupungeissa kuin haja-asutusalueilla. **Pelastustoimelle on turvattava riittävät henkilö- ja muut resurssit sekä kattava**

toimipaikkaverkosto koko maakunnan alueella. Sopimuspalokunnat ja kolmannen sektorin toimijat täydentävät omalta osaltaan hyvää perusvalmiutta.

Hyvin toimivat ensihoitoyksiköt ja niiden riittävä määrä mahdollistavat nopean ja tehokkaan hoidon paikan päällä silloin, kun avun tarve on akuutti. Ensihoidon ja pelastustoimen yhteistyötä on selvitetty ja ja kehitetty jo jonkin aikaa Kainuussa. Tarpeen tälle kehittämistyölle ovat aiheuttaneet suuri maantieteellinen alue ja pieni väestötiheys. Tätä kehittämistyötä on hyvä jatkaa kaikkien kainuulaisten turvallisuus huomioiden. Näin palvelut voidaan järjestää mahdollisimman laadukkaasti ja kustannustehokkaasti tulevaisuudessa.

TYÖILMAPIIRIIN ON KIINNITETTÄVÄ ERITYISTÄ HUOMIOTA

Kainuussa on ollut haasteena saada sote-alan tehtäviin riittävästi henkilökuntaa. Tähän on kiinnitettävä huomiota useammallakin tavalla, mutta keskeisimpiä alueita ovat **reilu palkkaus, hyvään työilmapiiriin pyrkiminen, johtamisen kehittäminen ja työhyvinvointiin panostaminen.** Hyvistä työntekijöistä, joita Kainuuseen saamme, on pidettävä kiinni. Kannustava ja salliva ilmapiiri synnyttää veto- ja pitovoimaa Kainuun hyvinvointialueelle. Ammatillaiset kaipaavat työhönsä **vapautta, arvostusta, luovuutta ja itseohjautuvuutta.** Ihmiset haluavat lähtökohtaisesti tehdä työnsä hyvin. Tähän ja työntekijöiden ammattitaitoon tulee luottaa.

Kaikki työntekijät on saatava tuntemaan itsensä merkityksellisiksi omalla paikallaan. Liasta hierarkkisuudesta on siirryttävä joustaviin käytäntöihin. Tällainen lähestymistapa jo sinänsä synnyttää tehokkuutta ja lisää hyvinvointia. Kainuun hyvinvointialueella on pyrittävä kohti itseohjautuvia järjestelmiä, joissa on mahdollisuus **myötätunnolle, improvisaatiolle ja luovuudelle.** Myös naisvaltainen hoiva-ala on arvokas resurssi ja suuri hyödyn tuoja, ja se ansaitsee arvostuksensa sekä työtä vastaavan palkkauksen.

Kaikelle epäasialliselle käytökselle, kuten rasismille, seksuaaliselle häirinnälle, homo- ja transfobialle, syrjinnälle ja kiusaamiselle on asetettava nollatoleranssi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluiden piirissä. Eri toimijoilla tulee olla toteuttamiskelpoinen suunnitelma syrjintätapausten käsittelyä varten.

On tärkeää, että kaikki työntekijät voivat luottaa työssään niin työkavereiden, lähiesimiehen kuin ylimmän johdonkin tukeen. Työhyvinvointia tulee mitata ja kehittää systemaattisesti. Työntekijöiden rekrytointi on toteutettava huolella, koska osaavan työvoiman saamisen tärkeyttä ei voine riittävästi näinä aikoina korostaa.

HYVINVOINTIALUEEN TALOUDESTA

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen taloudellinen vastuu siirtyy kunnilta hyvinvointialueille. Kainuun hyvinvointialueen on pyrittävä tulevaisuudessa tuottamaan **pienemmillä kustannuksilla vaikuttavampia palveluita**.

Hyvän ja vastuullisen taloudenhoidon varmistamiseksi **hyvinvointialueille on annettava verotusoikeus**. Siten toiminnan järjestämisen ja niistä aiheutuvien kustannusten välille syntyy kannustava yhteys. Kainuun olosuhteissa, väestön terveystilanteen ja taloudellisen kantokyvyn vuoksi, tarvitaan rinnalle myös hyvinvointialueiden välinen alueveron tasausjärjestelmä, jolla valtakunnallisesti merkittäviä eroja tasataan.

Taloushaasteiden selättämiseksi kannatamme myös laajan, **ulkopuolista asiantuntijuutta hyödyntävän selvityksen tekemistä**. Selvityksellä kartoitetaan keinoja, joilla toimintaa voi tehdä paremmin, vaikuttavammin ja kustannustehokkaammin. Tähän selvitystyöhön on otettava laajasti mukaan eri sidosryhmiä hyvinvointialueen päätöksentekijöistä, johtavista viranhaltijoista, työntekijöistä, järjestökentältä sekä hyvinvointialueen kunnista. Lyhytnäköiset leikkaukset johtavat pahimmillaan kustannusten kasvuun ja pahoinvoinnin syvenemiseen. Panostaminen hyvinvoinnin edistämiseen, ongelmien ennaltaehkäisyyn ja tuottavuuden parantamiseen tuovat sen sijaan säästöjä ja hillitsevät kustannuksia pidemmällä aikavälillä.

Keskeiset tavoitteet tiivistetysti

- Kainuun hyvinvointialueella sote- ja pelastuspalvelut tulee järjestää siten, että hyvinvointi lisääntyy samalla kun resursseja käytetään tehokkaasti ja yhdenvertaisesti koko maakunnan alueella.
- Kainuun keskussairaalan toimintakyky on turvattava ja synnytyksille on saatava pysyvä lupa.
- Erityistä huomiota on kiinnitettävä nopeaan ja vaivattomaan hoitopääsyyn ja ongelmien ennaltaehkäisyyn. Tällainen toiminta on inhimillistä ja tuottaa myös säästöjä.
- Perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja sosiaalitoimen raja-aitoja tulee madaltaa siten, että sairauksien ja ongelmien syntymistä ja pahenemista voidaan ennakoivalla toiminnalla ehkäistä.
- Pelastustoimen ja ensihoidon hyvä koordinaatio koko maakunnan alueella on turvattava
- Työhyvinvointiin tulee panostaa, ja luovuutta, joustavuutta sekä yhteistyötä lisätä niin omien työntekijöiden parissa kuin sektorirajat rikkoen.
- Kainuun maakunnan ja Kainuun kehittymisen kannalta näemme tärkeänä sen, että hyvinvointialue säilyy itsenäisenä. Sen eteen on tehtävä töitä yhdessä.